

До Научното жури
по процедурата за „доцент“
по Конституционно право
в Юридическия факултет
на СУ „Св. Климент Охридски“

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Александър Воденичаров

Относно: конкурс за „доцент“, обявен за Юридическия факултет на
Софийския университет „Св.Климент Охридски“
(ДВ, бр. 62 от 01.08.2017 г.)

Област на висше образование: 3.Социални, стопански и правни науки
Професионално направление: 3.6. Право
Специалност: Конституционно право

Кандидат: Наталия Василева Киселова – главен асистент по
Конституционно право в Катедра „Конституционноправни науки“ на
Юридическия факултет на СУ „Св.Климент Охридски“, доктор по право

В обявения конкурс за „доцент“ по Право 3.6. (Конституционно право) от СУ „Св.Климент Охридски (ДВ, бр. 62 от 01.08.2017 г.) участва кандидатът гл. ас. д-р Наталия Василева Киселова – член на Катедра „Конституционноправни науки“ на Юридическия факултет.

Назначен съм за член на научното жури със Заповед на Ректора на Софийския университет РД 38-598 от 25.09.2017 г. В съответствие с решението на научното жури от 09.10.2017 г. в настоящия конкурс изготвям рецензия, която предлагам на Вашето внимание.

Броят на научните трудове на д-р Киселова е сериозен. В настоящия конкурс кандидатът участва с двайсет от тях, включително една монография, като всички те са публикувани след получаване на

образователната и научната степен „доктор” по Конституционно право през 2008 г.

Наталия Киселова е родена на 19.06.1977 г. в гр. Казанлък. Завършва Хуманитарната гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ в родния си град, а след това и Юридическия факултет на СУ „Св.Климент Охридски”. Избрана е в същия факултет за асистент по Конституционно право през 2005 г. и цялата ѝ научна и преподавателска кариера преминава в СУ „Св. Климент Охридски“. През 2008 г. получава образователната и научна степен „доктор по Конституционно право”, а от 2009 г. е главен асистент по Конституционно право в Юридическия факултет.

Участва като член на научни екипи в девет проекта по НИС в катедра „Конституционноправни науки” през периода 2008-2017 г. Специализирала е в Москва, Руска федерация (2015), и в Кеймбридж, Великобритания (2016).

Д-р Киселова е и практикуващ правник. Била е последователно член на Общинската изборителна комисия – Казанлък (2003-2007), експерт към Постоянната комисия по въпросите на държавната администрация в XL Народно събрание (2006-2009), държавен експерт в „Съвет по законодателството“ към министъра на правосъдието (2010-2012), съветник (2012-2016) и секретар (2016-2017) по правни въпроси на президента на Републиката.

Наталия Киселова се отличава с трудолюбие, академична толерантност, активна гражданска и научна позиция в творческите си търсения. Темите и резултатите от нейните публикации са от съществено значение за развитието на правната теория и българската правна система. Трудовете на кандидата се отличават с добър научен език и стил. Кандидатът умее компетентно и задълбочено да изследва широк кръг научни теми на конституционната и административната теория и практика.

След защитата на докторската степен, научните ѝ интереси се насочват към едни от най-актуалните, сложни и често дискуссионни въпроси на конституционното право, каквито са проблемите на основните конституционни начала, конституционните политически права на гражданите и гаранциите за тяхната защита, правото на мнение на гражданите, упражняването на правото на политическо сдружаване и формирането и дейността на политическите партии, динамиката на взаимоотношенията на централните държавни органи в системата на разделените власти. Научните интереси и преподавателската дейност на д-

р Киселова се движат в широките граници на публичното право. Безспорен факт е, че аргументираните тези на кандидата допринасят за обогатяване на съществуващите знания в областта на конституционното право. Част от публикациите на кандидата нямат аналог в националната ни правна доктрина и в много случаи предлагат критичен анализ на законодателни текстове и решения на конституционната юрисдикция. Научните трудове на д-р Наталия Киселова са актуални по съдържание и третираат широк кръг от най-значимите теми на съвременното българско конституционно право. Нейните публикации са известни в страната сред научните работници, творящи в областта на публичното право.

Д-р Киселова преподава Конституционно право в СУ „Св. Климент Охридски“ и в Академията на МВР.

Кандидатът – д-р Наталия Киселова участва в настоящия конкурс с монографията „Политически права на българските граждани“ и с деветнадесет научни статии. Това са изследвания, които покриват разнообразен спектър от научни проблеми, които са разгледани интелигентно и аргументирано, като са изведени множество предложения за рационализиране на правната рамка на основните политически права на българските граждани и на държавното управление.

Хабилитационният труд **„Политически права на българските българи“** е в обем от 428 страници. Монографията е балансирана в структурно отношение, отличава се с множество приноси моменти и има качествата на хабилитационен труд по настоящия конкурс. В нея се изследват комплексно проблемите и предизвикателствата, свързани с упражняването на политическите права от българските граждани и правната им уредба според Конституцията на Република България след 1991 г. В този смисъл монографията е цялостно изследване на конституционния фундамент на основните политически права на българските граждани.

Монографията е първото по рода си систематично изследване в България на историята, теорията и системата на политическите права на гражданите. Научният труд доразвива и надгражда постигнатото в предходни публикации на автора и в изследванията на други представители на българската правна доктрина, което свидетелства за последователността на научния интерес и е гаранция за постигане на високи резултати на теоретичната разработка.

В първата глава коректно се проследяват процесите, въз основа на които кристализират понятията за основни права на човека и политически права на гражданите. Три са основните източници на модерната политическа мисъл в средиземноморския европейски културен регион - класическата гръцка цивилизация, римското културно, политическо и правно наследство и с извиканите за нов живот от християнството свещени текстове на еврейския народ. Прави се обосноваван извод, че като религия християнството изиграва основна / значителна роля за установяването на универсалното понятие за права на човека след Втората световна война.

Обективно и накратко са представени политическо-философски учения, съгласно които, човекът като гражданин става субект на публичното право със свои права, независимо от своя личен статус и произход и актове на държавните институции, които имат за своя цел да регулират, т. е. да ограничават абсолютната власт на монарсите, при упражняване на политическите права от гражданинът. Авторът представя без идеологеми и предразсъдъци консервативните, либералните и социалистическите възгледи на политическите философи от Макиавели до Маркс. Намерили са място и идеите на Левски. Въз основа на основа на запазеното му писмено наследство е направен обосноваван извод, че идеалите му за бъдещите българска държава и общество почиват върху значимите постижения на демократичната и републиканската мисъл на XIX в.

Д-р Киселова възприема и аргументира разбирането си, че границата между Средновековието и Новото време относно понятията за „гражданин“ и „основни права“ е Френската революция от 1789 г. Този извод има значение за публичното право като цяло и за редица негови институти – гражданство, разграничение между човек и гражданин, конституционализация на правата, свободите и задълженията на човека и гражданина, ролята на държавата при намеса в частната сфера на хората, защита срещу такава незаконна намеса и др. Обективно са представени и други становища, че формалното начало на политическите права на гражданите е в Англия или САЩ.

Кандидатът проследява реформите, революциите, възгледите на отделни мислители между Френската революция и края на Втората световна война през борбата за едно от основните политически права – всеобщото и равно изборително и логично прави извода, че това е борба за демокрация и за пълноценно участие на гражданите в политическия живот

на националната държава. Критично е разгледан и периодът от края на XIX в. и първите четири десетилетия на XX в. при действието на първата българска конституция – Търновската и появата на фашистко-нацистките режими. Правилен е изводът, че „теоретичното познание на фашизма е гаранция, че няма да се повторят самоунищожителните събития в западната цивилизация“.

Времето след Втората световна война е нов етап в развитието на човечеството. Ужасите на войната подтикват политическите лидери да въздигнат защитата на правата на човека на наднационално ниво. Д-р Киселова констатира, че много по-голямо внимание се обръща на личните и икономическите права на човека отколкото на политическите права на гражданина и на социалните права на личността. Когато в края на 80-те и началото на 90-те години на XX в., в България започва преход от тоталитарна към демократична държава и гражданско общество, въпросът за политическите права отново придобива изключително значение - не само у нас, но и в останалите държави от Централна и Източна Европа, отбелязва авторката. Изводът ѝ е красноречив, че „политическата свобода трябва да се реализира в общества, в които колкото по-„равни“ са в правата си икономически неравните граждани, толкова по-голямо ще се оказва неравноправието им“. Защото състоянието на политическите системи в демократичните държави показва, че икономическото неравноправие се отразява на политическите права на гражданите.

Обективно са представени процесите за развитие на политическите права в евроатлантическата (Съвет на Европа, Организация за сигурност и сътрудничество в Европа, Европейска общност / Европейски съюз), африканската, мюсюлманската и източната (китайската) концепции. Изводът на д-р Киселова е, че понастоящем в понятията „основни права на човека“ и „политически права на гражданина“ вече се влага различно съдържание. Обоснова е извода, че „в последните десетилетия се наблюдава промяна в реториката относно правата на човека и тяхната защита под влияние на глобализацията – от „нецивилизованост“ към „друга цивилизованост“ на държавите извън Европа“. Като принос може да бъде посочен анализа на мястото и значението на политическите права в системата на основните права на европейския континент според Конвенцията за защита на основните права на човека и основните свободи и Хартата на основните в ЕС.

Във **втората глава** същината на политическите права е представена през призмата на теорията за субективните и основните права на човека и гражданина при реализацията на политическата свобода и през разкриване на съдържанието на конституционноправния статус на гражданите – гражданството, принципите на статуса и гаранциите за защита на основните права.

Възприето е съвременното разбиране за основните права на човека като „система от начала и норми, определящи задължения за държавата да ги зачита и гарантира, да предвиди възможност за осъществяването им и отговорност за нарушаването или застрашаването им“. Основните права на човека са не само юридически, но и социални, възможности, предоставени на индивида за реализация на неговата личност, за задоволяване на негови основни интереси. Тези права могат да се противопоставят както на държавата, така и на трети физически или юридически лица. Тези социални и юридически възможности са обусловени от социално-икономическите и културните условия на живот, както на отделния човек, така и на отделните общества.

Д-р Киселова извежда от дефиницията за основни права едно по-широко понятие за „политически права на гражданите“ като съвкупност от „ценности, принципи и норми“. Представеното определение е кратко и изчерпателно, чрез него са представени особеностите на политическите права – „изразяват предвидени в Конституцията и в закони възможности и способности за участие на гражданите в политическия живот на национално и местно ниво и във формирането, осъществяването, ограничаването и контрола върху публичната власт“. Участието в „общите дела“ на всеки гражданин е израз и гаранция за жизнеността на демократичността на конституционната система в съвременната държава. В монографията са представени тринадесет традиционни и нови класификации на основните права на човека и как се съотнасят в тях политическите права на гражданите с оглед различни критерии. Със значение за развитие на българското конституционно право и на теорията на правата на човека и гражданина е разграничаването на политическите права в зависимост от сферата на участие (предоставят възможност за участие в публичния политически живот или се реализира активно участие в живота на гражданското общество; посредством въздействието им върху политическата система – включване на гражданите в политическия процес, в сферата на политиката и в резултат на политически действия, процеси

или събития; според въздействие на реализацията им върху политическата система; разграничаване с оглед осъществяването им). С научен принос е формулирането на три основни функции на политическите права на гражданите – включваща, учредяваща и социализиращо-образователна.

В монографията гражданството е разгледано като политико-правна връзка, правоотношение и статус и е изведено изчерпателно определение, което може да бъде използвано в научната ни литература. Като институт на вътрешното право на държавата, „гражданството е съвкупност от правни норми на конституционно и законово ниво, които уреждат критериите, определящи принадлежността на лице към определена държава; способите и процедурите за придобиване и загубване на гражданство; особеностите на правното положение, обуславящи способите за придобиване на гражданство или факта на двойно (множествено) гражданство“. По-модерен начин е изведено от националното гражданство и европейското. Д-р Киселова критично е анализирала правната уредба относно българското гражданство и по-конкретно придобиването гражданство при облекчени условия, съществуването на двойно гражданство, едно от които е българско. Прави редица предложения *de lege ferenda*, които в бъдеще, при ревизия на Закона за българското гражданство могат да бъдат взети предвид.

В съвременната правова държава най-съществените принципи на конституционноправни статус на личността са всеобщността, равенството, неотменимостта и неотчуждаемостта на основните права на човека и гражданина, както и пропорционалността (съразмерността) при възможните ограничения на индивидуалната свобода. В монографията четирите принципа са разгледани в контекста на политическите права и в специфичното им проявление по отношение на основните политически права на българските граждани. Отделено е внимание на борбата на жените в сравнителноправен и национален аспект за равни политически права с мъжете, без авторката да преминава в някакви крайни феминистки тези.

Ограниченията на политическите права са изведени както от конституционните ценности, така и през текста на Европейската конвенция и практиката по нейното прилагане. С принос за практиката е извеждането на случаите, в които е допустимо да бъдат ограничавани политическите права на българските граждани. Първата е позната и популярна - при обявяване на война, военно или друго извънредно положение по

отношения на всички граждани върху цялата територия на страната или върху част от нея (чл. 84, т. 12 от Конституцията). В този случай със закон Народното събрание може временно да ограничи упражняването на отделни или на всички основни политически права на българските граждани (аргумент от чл. 57, ал. 3 от Конституцията). Втората ситуация на възможно съразмерно ограничаване на политически права не е извеждана досега изрично в националната ни правна литература - по отношение на отделни граждани с публичновластнически акт при „специални клаузи“ (при правонарушение или за защита на по-значим публичен интерес).

Д-р Киселова обогатява система от националните институционални гаранции за защита на основните права като отчита спецификата на политическите права на гражданите – публични и обществени (недържавни), в зависимост от това дали са част от системата на държавните органи или са структури на гражданското общество. Към публичните институционални гаранции в зависимост от мястото спрямо съдебната власт разграничава съдебни, квазисъдебни (органи, подобни на съдебните) и извънсъдебни органи. Спецификата на политическите права се отразява на възможността за прилагане на част от тези гаранции. Правилно в монографията се отбелязва, че поради „същността на политическите права органите извън съдебната власт - извънсъдебни и квазисъдебни имат значително по-висока интензивност на защита“. Към извънсъдебните институционални гаранции, чрез които се реализират и защитават политическите права, авторката причислява Народното събрание, Конституционният съд, Министерството на вътрешните работи, националният обмудсман и местните обществени посредници. Към квазисъдебните институционални гаранции, чрез които се реализират и защитават политическите права, са посочени Комисията за защита от дискриминация, Комисията за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси, Централната избирателна комисия и изборната администрация, Съветът за електронни медии. Дейността на тези органи в определен смисъл е ограничена до упражняването на отделно политическо право. И съдебните институционални гаранции, чрез които се защитават нарушени или застрашени политическите права, е включена системата на съдилищата и прокуратурата. Сред обществените (недържавните) институционални гаранции на национално ниво, които имат пряко значение за реализацията и защитата на политическите права на

гражданите, категорично се поддържа, че място има само адвокатурата. Д-р Киселова заключава, че „само функциониращи като система, националните гаранции спомагат за правомерно упражняване на правата от гражданите“. Като основна причина за правонарушенията авторката извежда „липсата или ниската правна и политическа култура на гражданите, носители на политическите права“. Подобряването на правната уредба и неизбежните, а не суровите, наказания са другите причини, за да бъдат зачитани правата на гражданите. Извод, който далеч надхвърля, предмета на монографията.

С най-голямо практическо значение за съвременното българското конституционно право е **третата глава** в монографията. Има писани трудове за отделните основни политически права в българската правна литература – за изборителното право и изборителната система, за пряката демокрация и за политическите партии. Това е първият научен труд след приемането на Конституцията през 1991 г., в който основни права да са обект на политикофилософски позитивноправен анализ като система на публични субективни права на гражданите. Със свое самостоятелно значение е всеки един от петте параграфа, които представят правото на политическо мнение (§ 1), правото на участие в допитвания (§ 2), изборителното право (§ 3), правото на политически събрания (§ 4) и правото на политическо сдружаване (§ 5) на българските граждани и в определени случаи на европейските граждани.

Основното право на гражданите на мнение (чл. чл. 39-41 на Конституцията на Република България) е сложно право и в зависимост от защитените интереси, коректно посочва д-р Киселова, може да придобива и политически характер. В конституционноправната литература съществуват две мнения относно мястото на „комуникационните права“ поради възможността им да се реализират в публичната и частноправната сфера (търговско право, основно социално или културно право). Правото на мнение е политическо право на гражданите, когато свободата на словото, печата и другите средства за масова информация се използват за политически цели. Правото на политическо мнение е представено като комплексно право (в хоризонтален и във вертикален план) в исторически, сравнителноправен и позитивноправен аспект. Авторката поставя значителни проблеми при упражняване и защита на основното право, но предлага само общи решения, а не конкретни предложения *de lege ferenda*.

Правото на пряко участие на гражданите в допитвания на национално, местно и европейско ниво е представено с вещина и критика към действащото законодателство. Участието в проект „Референдум“ на специализираната неправителствена организация „Болкан Асист“ (2009 г.) е повлияло върху възгледите на д-р Киселова. Тя обективно е представила отделните проявни форми на пряката демокрация (общонародно събрание, народна инициатива, отзоваване, народен вот на недоверие, избори, референдум, плебисцит) и предимствата и недостатъците им. Обосновани и аргументирани са критиките към действащия Закон за пряко участие на гражданите в държавната власт и местното самоуправление (заглавие, включени форми на пряко участие, реда за провеждане на разяснителната кампания, финансиране на кампанията, ограничаване на възможностите за произвеждане на избори и референдуми, кворум на участие на гражданите, недостатъци и празноти в конкретни нормативни решения в Закона за пряко участие, Изборния кодекс, Закона за Конституционния съд и др.). Авторката отчита, че е неправилна „законодателната декларация, че прякото участие се осъществява само чрез изброените в Закона форми“, като предлага в бъдеще законодателят да кодифицира материята (като разшири прилаганите форми – петиции, предложения, възможности за участие чрез новите технологии) подобно на Изборния кодекс да бъде създаден „Кодекс по пряка демокрация“.

Д-р Киселова представя същината на изборите, на правото на политическо участие на гражданите в избори за представителни органи на държавната власт, местното самоуправление и на наднационално европейско ниво, и на фундаменталните начала – принципите на активното и пасивното избирателно право. Съвременните принципи на избирателното право еволюират през вековете като възникват от антиподите си. Към принципите на (все) общо, равно и пряко избирателно право и тайно гласуване (чл. 10 от Конституцията), авторката добавя още един, който извежда от Конституцията, - при свободно и доброволно участие на гражданите в изборите (аргумент от чл. 42 , ал. 1). Въз основа на свободното и доброволно участие на гражданите в изборите кандидатката обосновава противоконституционността на задължителното гласуване и на налаганите санкции (обявени след публикуване на монографията за противоречащи на Конституцията от конституционната юрисдикция). Въпрос на време е отмяната / обявяването на противоконституционност и на самото задължително гласуване.

С конкретен практически принос занаяпред, вкл. и редакционно, са препоръките *de lege ferenda* на д-р Киселова за промени в българското законодателство относно изборната дееспособност на гражданите (част от общия въпрос за гражданската дееспособност, който нахвърля темата на монографията), избора на изборна система, финансирането на предизборната кампания, отмяната на машинното гласуване и въвеждането на електронното дистанционно гласуване, гласуването на български граждани в чужбина.

Правото на гражданите да се събират и да изразяват политическо мнение съвместно не е анализирано самостоятелно. Авторката извежда два основни елемента, за да се говори за реализация на право на събрание като основно право на гражданите. Първият е, че за събрание е необходимо едновременно присъствие на определено място на група лица (не по-малко от двама човека). И вторият необходим елемент е наличието на определена политическа цел. Изведена е и разлика с т. нар. частно мероприятие ако достъпът до него не е свободен (вход с покани, частно парти), проявата е комерсиална (културно и спортно събитие) или се отнася до лични поводи.

Анализът на правото на гражданите да се събират на политически събрания е направен през позитивноправната уредба на Закона за митингите, събранията и манифестациите, приет преди Конституцията през 1990 г., и Европейската конвенция за защита на основните права и практиката по нейното прилагане. Без изрично да подчертава, че е необходима промяна на действащия Закон, авторката отчита новите социални предизвикателства за провеждане на контртерористични мероприятия при организирането на политически събрания на открито и на закрито.

Правото на гражданите да се сдружават в организации има своето политическо проявление в политическите партии. Авторката поддържа разбирането (застъпено от някои политолози), че „съвременните политически партии възникват с установяването на всеобщото изборно право и при утвърждаване на парламента като национален представителен орган“. По този начин тя налага в нашата национална юридическа литература връзката между всеобщото изборно право и политическото сдружаване. За нея „политическата партия в съвременния смисъл на думата е онази организация, която е способна да реализира всеобщото изборно право и да завоюва парламентарно мнозинство по пътя на нормално използване на институтите на демократичните държава и

общество“. Показва отлични познания за историческото и сравнителноправното развитие на законодателството относно политическите партии и отчита тенденцията на конституционализация на ролята и функциите им след Втората световна война.

Д-р Киселова извежда пет общи тенденции в правната уредба на конституционно и законово ниво на политическите партии след Втората световна война. Редно е да се отбележи, че тези тенденции намират проявление и в българската правна уредба. Тяхното значение е голямо, защото съвременното управление е партийно и с оглед резервираното и дори негативното отношение към политическите партии у нас въобще. Значими са въпросите за финансовото осигуряване на политическите партии и въведеното държавното субсидиране, което по принцип е изгодно за партиите, при приети мерки, насочени към по-строга уредба на частните дарения в партийните фондации и засиления общ контрол върху финансовата дейност на политическите партии.

Подробно са развити редът за учредяване и прекратяване на политическата партия като субект на правото. Направени са конкретни предложения *de lege ferenda* за подобряване на Закона за политическите партии.

В Заключениеето на монографията са изведени правдиви изводи и повече от петнайсет препоръки за промени в позитивноправната уредба на основните политически права на българските граждани на конституционно ниво. Като недостатък може да бъде отчетена направената уговорка, че авторката няма да се ангажира как конституционните промени ще бъдат направени.

Актуалността и приносния характер на монографията са безспорни. Това е така, защото тя представлява цялостно самостоятелно изследване на конституционноправните аспекти на основните политически права на българските граждани.

Темата за политическата права на гражданите е развита в духа на представеното в монографията и **в осем от статиите**, представени за участие в конкурса. Това са публикациите „Същност на политическите права“, „Политическите права на гражданите и гаранции за защитата им“, „Актуални проблеми на българското гражданство“, „Право на българските граждани на мирни събрания“, „Национални гаранции за защита на политическите права на гражданите“, „Проблемът за политическите права

и за политическите задължения“, „Политическите права на гражданите и политиката“ и „Право на политическо мнение на гражданите“.

Другите публикации, представени за участие в конкурса от кандидата д-р Киселова, показват отлично познаване и на други институти на публичното право. В статиите **„Основни начала на Юлската конституция“**, **„Конституционноправни аспекти на академичната автономия“**, **„Ревизии на Конституцията от 1991 г.“** и **„Някои особености на българския конституционен модел“** се анализират основни начала и принципи на конституционната, политическата, икономическата и социалната система. Със самостоятелно значение е статията за ревизиите на Конституцията от 1991 г., публикувана през 2011 г. В нея се представя класификация на направените ревизии от Народното събрание в условията на учредителна власт, която може да бъде приложена и към промените от 2015 г.

Пет от представените публикации (**„Законодателство за избиране на Парламент при действието на Търновската конституция (1879–1946 г.)“**, **„Министерският съвет при действието на Търновската конституция“**, **„Динамика на взаимоотношения между държавният глава и Народното събрание в Конституцията на Република България от 1991 г.“**, **„Предсрочно прекратяване на мандата на Народното събрание и на народния представител“** и **„Образуване и освобождаване на Министерския съвет по Конституцията от 1991 г.“**) за участие в настоящия конкурс се отнасят до проблемен кръг от научните търсения на кандидатката, свързани с темата на дисертацията ѝ – **„Парламентарен контрол“**.

Трайният интерес към теорията, историята и практиката в национален и сравнителноправен контекст в дейността на парламента, правителството и държавния глава са представени през призмата на класическия и съвременния парламентаризъм. Направени са предложения *de lege ferenda* за подобряване на дейността на парламента и правителството.

Статиите **„Конфликтът на интереси в съвременния конституционен дискурс“** и **„Конституционни конфликти“** са повлияни от работата ѝ в парламента при подготовката през 2008-2009 г. на Закона за предвратяване и разкриване на конфликта на интереси. Може да бъде изведен като научен принос на кандидата въвеждането на понятието **„конституционни конфликти“** в българската литература.

В представените научни публикации има неточности, които отбелязах по-горе на систематичните им места, но те не засягат като цяло **многобройните приносни моменти на кандидата.**

Прегледът на научно-изследователската и преподавателската дейност на гл. ас. д-р Наталия Киселова доказва, че са **удовлетворени всички законови критерии за заемане на академичната длъжност „доцент“**. Анализът на научните постижения на кандидата води до заключението, че те са новост в конституционноправната наука и обогатяват съществуващите знания в тази област. Научните разработки се отличават със задълбоченост и прецизност, като представеното монографично съчинение и деветнайсетте научни статии представляват значителен принос за развитието на правната наука и заслужават висока оценка.

Предвид цялостното научно творчество на гл. ас. д-р Наталия Киселова стигам до извода, че **кандидатът отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент“**. Поради това убедено препоръчвам на уважаваното Научно жури да вземе решение и да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет да избере главен асистент доктор **Наталия Василева Киселова на академичната длъжност „доцент“ по Конституционно право – професионално направление - Право 3.6.**

гр. София
08.11.2017 г.

С уважение:

проф. д-р Александър Воденичаров